

УДК 364

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Анна Шандар; Володимир Кирилюк

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна*

Резюме. Медичне страхування, без сумніву, є важливим видом соціального страхування. Метою дослідження є визначення місця медичного страхування в системі соціального забезпечення України. Проаналізовано теоретичні підходи до трактування поняття «медичне страхування». У сучасній науковій літературі медичне страхування здебільшого розглядають і як вид та форму особового страхування людини, і як одну із форм соціального захисту населення у сфері охорони здоров'я. Встановлено, що у чинних нормативно-правових актах України поняття медичного страхування практично відсутнє. Обґрунтовано, що медичне страхування посідає чільне місце в системі соціального забезпечення країни. Воно виступає видом соціального страхування. Згідно з дослідженням медичне страхування може бути класифіковано за різними ознаками, серед яких: за характером фінансування, за формою та за формою залучених застрахованих. Розглянуто основні види соціальних допомог та матеріального забезпечення медичного страхування. Автори констатують, що аналіз нормативних документів показав наявність неузгодження у частині фінансування медичного страхування, що суттєво впливає на його розвиток. Досліджено сучасний ринок медичного страхування в Україні, зокрема проаналізовано показники 10 страхових компаній-лідерів (страхові премії, страхові виплати та рівень виплат). З'ясовано, що найвищий рівень виплат мають компанії УСГ (включно з СК «Глобус»), Універсальна та Уніка. Теоретичний та статистичний аналіз дозволив виявити та обґрунтувати ряд проблем та перешкод на шляху до становлення й розвитку медичного страхування в Україні. З-поміж них, наприклад, недостатня поінформованість громадян щодо можливостей медичного страхування, необхідність удосконалення нормативно-правового підґрунтя медичного страхування, неготовність наявної інфраструктури системи охорони здоров'я до надання відчутних переваг в отриманні медичних послуг застрахованими особами. У підсумку автори констатували, що медичне страхування в Україні має значні перспективи розвитку, при цьому необхідно реалізувати низку заходів.

Ключові слова: медичне страхування, єдиний соціальний внесок, охорона здоров'я, соціальна безпека, менеджмент соціального забезпечення, соціальний захист, якість медичних послуг.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.148

Отримано 01.10.2023

UDC 364

MEDICAL INSURANCE IN THE UKRAINIAN SOCIAL SECURITY SYSTEM

Anna Shandar; Volodymyr Kyryliuk

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

Summary. Undoubtedly, health insurance is an important type of social insurance. The purpose of the study is to determine the place of health insurance in the social security system of Ukraine. Theoretical approaches to the interpretation of the concept of «health insurance» were analyzed in the article. In the modern scientific literature, health insurance is mostly considered both as a type and form of personal insurance and as a form of social protection in the field of health care. It has been established that the concept of health insurance is practically absent in the current legal acts of Ukraine. The author proves that health insurance occupies a prominent place in the country's social security system. Health insurance is a type of social insurance. According to the study, health insurance can be classified according to various criteria, including: the nature of financing, the form and the type of insured. The main types of social benefits and material support for health insurance are analyzed. The authors state that the

analysis of regulatory documents has shown that there is a discrepancy in the financing of health insurance, which significantly affects its development. The modern health insurance market in Ukraine was studied, in particular, the indicators of 10 leading insurance companies (insurance premiums, insurance payments and the level of payments) were analyzed. It was found that USG (including Globus), Universalna and Unika had the highest level of payments. The theoretical and statistical analysis has revealed and justify a number of problems and obstacles to the establishment and development of health insurance in Ukraine, including, for example, insufficient awareness of citizens about health insurance opportunities, the need to improve the regulatory framework for health insurance, and the unreadiness of the existing health care infrastructure to provide tangible benefits in obtaining medical services by insured persons. As a result, the authors stated that health insurance in Ukraine has significant prospects for development, and a number of measures need to be implemented.

Key words: *medical insurance, unified social tax, healthcare, social security, social security management, social protection, quality of medical services.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.06.148

Received 01.10.2023

Постановка проблеми. Зважаючи на виклики сьогодення, медична галузь України не може використовувати усі переваги розвиненої ринкової економіки. Медичне страхування в Україні перебуває на стадії становлення, а у воєнний час стикається ще з більшими викликами та перешкодами. Державний бюджет нашої країни, з якого безпосередньо фінансується медицина, не здатен покрити й половини нагальних потреб населення у медичних послугах. Досвід розвинених країн показує, що саме медичне страхування відіграє позитивну роль у підвищенні якості надання медичних послуг. При цьому відбувається залучення до сфери охорони здоров'я необхідних додаткових ресурсів, посилюється захист прав та інтересів громадян. Провідні країни світу послідовно намагаються розширити охоплення населення безкоштовною медичною допомогою та зробити раціональнішими джерела її фінансування. Діюча в Україні модель охорони здоров'я потребує реформування та подальшого розвитку медичного страхування з урахуванням зарубіжного досвіду. Стан здоров'я населення є однією із найважливіших характеристик соціально-економічного розвитку країни та впливає на національну безпеку країни, що в умовах воєнного стану та періоді відновлення України актуалізує дану проблематику. Розвиток медичного страхування в Україні неможливий без прийняття ефективних управлінських рішень у сфері менеджменту соціального забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Медичне страхування перебуває в центрі уваги теоретиків та практиків різних наук. Серед вітчизняних науковців слід відзначити дослідження Климук Н.Я., яка розкрила особливості медичного страхування в Україні в сучасних умовах: здійснила систематизацію наукових підходів щодо розуміння сутності категорії «медичне страхування»; окреслила основні особливості обов'язкового та добровільного медичного страхування; визначила основні групи факторів ризику, які впливають на стан здоров'я населення; відобразила основні проблеми медичного страхування [1]. Борисюк О. В. дослідила особливості медичного страхування в Україні та зарубіжний досвід його розвитку [2]. Лопушняк Г. С. та Іваненко Є. О. [3] висвітлили у публікації теоретичні аспекти державного регулювання сфери охорони здоров'я. Сова О.Ю. у своїй науковій праці проаналізував сучасний розвиток медичного страхування в Україні та відобразив можливі перспективи його розвитку [4]. Проблематику медичного страхування досліджували й інші вітчизняні науковці: Гатаулліна Е. І. [5], Коваль О. А. [6], Самошкіна І. Д. [7], Юрченко О. А., Свирида О. А., Ковальчук С. С. [8], Януль І. Є. [9] та інші.

Метою дослідження є визначення місця медичного страхування в системі соціального забезпечення України.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: розкрити сутність медичного страхування; визначити місце медичного страхування у системі соціального забезпечення країни; дослідити ринок медичного

страхування; обґрунтувати проблеми та перешкоди у сфері медичного страхування в Україні, а також надати рекомендації щодо їх усунення.

Для вирішення поставлених завдань використано наукові методи: аналіз, порівняння, класифікація, графічний, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством України, а саме ЗУ «Про страхування», «страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів» [10].

Існують різні підходи до трактування поняття медичного страхування. Климук Н.Я. пропонує наступне визначення: медичне страхування – це вид особистого страхування, який згідно із законом або договором передбачає обов’язки страховика з оплати, включеної до програми страхування медичної, лікарської та профілактичної допомоги, наданої застрахованій особі, за рахунок цільових фондів, сформованих через кошти підприємств, органів влади і громадян [1].

Базилевич В. Д. визначає медичне страхування як форму особового страхування, що гарантує громадянам отримання медичної допомоги при настанні страхової події за рахунок нагромаджених страхових фондів [11]. Третяк Д. Д. вважає, що медичне страхування є однією із форм соціального захисту населення у сфері охорони здоров’я, сутність якої полягає в гарантуванні оплати послуг медичного характеру, отриманих застрахованою особою, за рахунок акумульованих страхових коштів [12].

Дослідження чинних законодавчих актів України свідчить, що поняття медичного страхування у них практично відсутнє. У раніше згаданому ЗУ «Про страхування» [10] тлумачення змісту та характеристик медичного страхування немає, проте зазначено, що медичне страхування може бути обов’язковим та добровільним. Відповідно до ст. 4 ЗУ «Основи законодавства України про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» [13] медичне страхування є видом загальнообов’язкового державного соціального страхування.

Аналіз теоретичних основ дозволив візуалізувати місце медичного страхування в системі соціального забезпечення країни, а також представити його класифікацію (рис. 1).

Рисуюнок 1. Медичне страхування: місце в системі соціального забезпечення та класифікація

Джерело: розроблено на основі [1; 13].

Розглянемо детальніше види медичного страхування – загальнообов’язкове та добровільне.

Досліджуючи загальнообов’язкове медичне страхування, необхідно сказати про Програму державних гарантій медичного обслуговування населення. Її фінансування здійснюється за рахунок Державного бюджету України відповідно до встановлених тарифів [14].

Загальнообов’язкове державне соціальне страхування покриває встановлений законом перелік соціальних допомог та матеріального забезпечення (рис. 2).

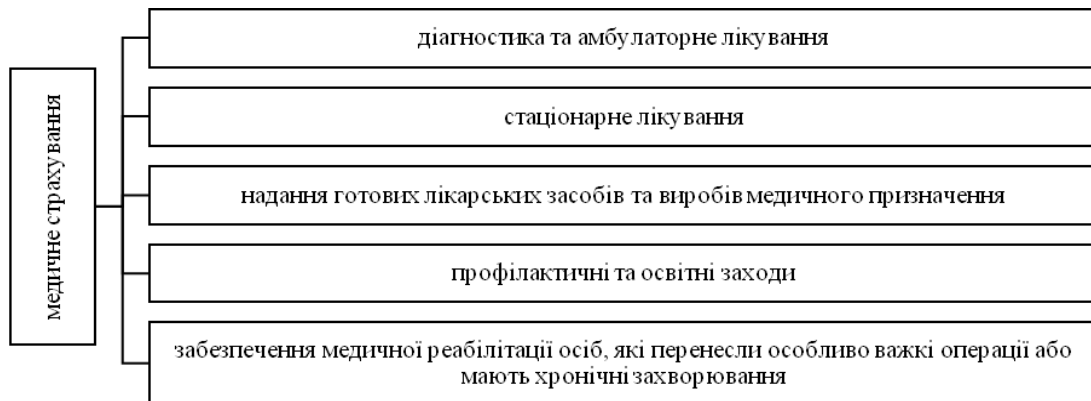

Рисунок 2. Види соціальних допомог та матеріального забезпечення медичного страхування

Джерело: побудовано на основі [13].

Також констатуємо, що аналіз нормативних документів показав наявність неузгодження у частині фінансування. Згідно з чинним законодавством [13] єдиний внесок на загальнообов’язкове соціальне страхування (ЄСВ) призначений у т.ч. і для забезпечення медичного страхування. Однак, коли звернемося до постанови Кабміну України [15], яка регламентує відсотковий розподіл ЄСВ, то побачимо лише розподіл коштів на страхування на випадок безробіття; у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності й від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; пенсійне страхування.

Вважаємо, що в Україні медичне страхування перебуває на стадії розвитку, при цьому на даному етапі вже сформовані механізми надання недержавного (добровільного) медичного страхування. Ключові показники (страхові премії, страхові виплати та рівень виплат) діяльності страхових компаній-лідерів на ринку медичного страхування наведено у табл. 1. Як можемо бачити, найвищий рівень виплат (співвідношення між страховими виплатами клієнтам та страховими преміями, отриманими від вкладників) мають компанії УСГ (включно з СК «Глобус») – 73,3%, Універсальна – 56,11%, Уніка – 50,73%.

Таблиця 1. Рейтинг страхових компаній в частині медичного страхування (станом на 31.03.2023)

№ з/п	Назва компанії	Страхові премії, тис. грн	Страхові виплати, тис. грн	Рівень виплат, %
1	2	3	4	5
1	Інго	305 531.00	113 192.00	37,05
2	Уніка	272 227.00	138 105.00	50,73
3	ARX	156 690.00	55 880.00	35,66
4	ВУСО	139 411.00	43 169.00	30,97
5	Страхова група «ТАС»	92 176.00	27 925.00	30,30

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5
6	УСГ (включно з СК «Глобус»)	79 187.00	58 047.00	73,30
7	Універсальна	61 522.00	34 521.00	56,11
8	PZU Україна	47 490.00	22 842.00	48,10
9	Колоннейд Україна	42 030.00	11 425.00	27,18
10	Європейський страховий альянс	41 504.00	11 115.00	26,78

Джерело: побудовано на основі [16].

Медичне страхування покликане забезпечувати захист від ризиків здоров'я та життя людини. Його перевагою є запровадження відрахувань цільових внесків, що можуть бути використані суто для оплати медичного обслуговування [17, с. 279]. Це дозволить залучати додаткові кошти.

Здійснивши аналіз стану медичного страхування в Україні, можна констатувати, що наразі є низка перешкод та проблем, пов'язаних із розвитком медичного страхування в Україні:

- недостатня поінформованість громадян щодо можливостей медичного страхування;
- відсутність дієвих механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів медичної галузі;
- збільшення рівня безробіття, що безпосередньо впливає на рівень життя населення й відповідно на можливість заощадження (вкладання) коштів у медичне страхування;
- наявність неузгодження нормативно-правової бази медичного страхування;
- неготовність наявної інфраструктури системи охорони здоров'я до надання відчутних переваг в отриманні медичних послуг застрахованими особами, не обмежуючи при цьому доступ до невідкладної медичної допомоги населенню, що не охоплене страхуванням, та інші.

Незважаючи на усі зазначені проблеми, перспективи розвитку медичного страхування після закінчення воєнного стану в Україні є значними за умови реалізації таких заходів: створення чіткої нормативно-правової бази для здійснення медичного страхування; надання доступу до якісної медичної допомоги усім громадянам, незалежно від їх платоспроможності; удосконалення контролю над якістю медичних послуг; підвищення рівня страхової культури населення та інші. Реалізація цих та інших заходів дозволить не лише сформувати ефективну основу для медичного страхування в нашій країні, а й сприятиме удосконаленню усієї системи соціального забезпечення та її менеджменту.

Висновки. У сучасному світі медичне страхування є важливим елементом соціального страхування. Державі необхідно приділяти достатньо уваги для його розвитку, оскільки воно сприяє розвитку медичних послуг та підвищенню якості їх надання. Побудувавши ефективну систему медичного страхування, можна суттєво зменшити навантаження на державний бюджет, перенаправивши його на страхові компанії. Це дозволить ефективніше використовувати наявні фінансові, і не лише, ресурси. На сьогодні система охорони здоров'я нашої країни перебуває в організаційній та фінансовій кризі, що зумовлено рядом проблем та перешкод, які суттєво підсилює воєнний стан. Ефективний менеджмент соціального забезпечення на різних рівнях сприятиме поширенню медичного страхування та закріплення його базових елементів у соціумі.

Conclusions. In the modern world, health insurance is an important element of the social insurance. The state needs to pay enough attention to its development, because it contributes to the development of medical services and improving the quality of their provision. Having built an effective health insurance system, it is possible to significantly

reduce the burden on state budget by redirecting it to insurance companies. This will allow more efficient use of available financial and other resources. Today, the health care system of our country is in an organizational and financial crisis, which is caused by a number of problems and obstacles, which are significantly strengthened by the state of war. Effective management of social security at various levels will contribute to the spread of health insurance and consolidation of its basic elements in society.

Список використаних джерел

1. Климук Н. Я. Особливості медичного страхування в Україні у сучасних умовах. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2021. № 1 (87). С. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.1>
2. Борисюк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. Регіональна економіка та управління. 2020. Вип. 1 (27). С. 45–50. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326327494.pdf> (дата звернення: 25.07.2023).
3. Лопушняк Г. С., Іваненко Є. О. Теоретичні аспекти Державного регулювання охорони здоров'я в Україні. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. 2016. № 3. С. 34–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2016_3_6 (дата звернення: 22.07.2023).
4. Сова О. Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку медичного страхування в Україні. Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка. 2018. Вип. 49. С. 80–93. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-49-80-93>
5. Гатаулліна Е. І., Божок М. О. Основні аспекти розвитку ринку медичного страхування в Україні. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 18. С. 708–713. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-99>
6. Коваль О. А., Ночвай О. І. Проблеми та перспективи впровадження медичного страхування в Україні. Ефективна економіка. 2014. № 4. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/667/1/Koval_medical_insurance.pdf (дата звернення: 19.07.2023).
7. Самошкіна І. Д. Становлення та розвиток медичного страхування в Україні. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 54. С. 218–223. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.54-33>
8. Юрченко О., Свирида О., Ковальчук С. Медичне страхування як інструмент забезпечення демографічної безпеки країни. Цифрова економіка та економічна безпека: науково-практичний журнал. 2022. № 2 (02). С. 142–147. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.2-24> (дата звернення: 04.07.2023).
9. Януль І. С. Перспективи розвитку медичного страхування в Україні. Економіка та держава. 2021. № 4. С. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.87>
10. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
11. Базилевич В. Д. Страхування: підручник. Київ: Знання-прес, 2008. 1019 с.
12. Третяк Д. Д. Сутність та соціально-економічне значення медичного страхування. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 12. С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.12.43>
13. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР. URL: <https://tinyurl.com/fsunf22y> (дата звернення: 20.06.2023).
14. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 № 2168-VII. URL: <https://tinyurl.com/5cu97njp> (дата звернення: 20.06.2023). DOI: <https://doi.org/10.37239/0869-4400-2023-20-10-19-24>
15. Про затвердження пропорцій розподілу єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014. № 675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2023).
16. Рейтинг страхових компаній: медичне страхування. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/insurance/rating/medicine/2023-03-31/> (дата звернення: 20.06.2023).
17. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення: монографія / за заг. ред. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2017. 500 с.

References

1. Klymuk N. Ya. (2021). Osoblyvosti medychnogho strakhuvannja v Ukrajinі u suchasnykh umovakh [Features of health insurance in Ukraine in modern conditions]. Bulletin of Social Hygiene and Health Protection Organization of Ukraine. Vol. 1. No. 87. P. 55–60. DOI: <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2021.1>
2. Borysiuk O. V. (2020). Rozvytok medychnogho strakhuvannja v Ukrajinі iz vykorystannjam zarubizhnogho dosvidu [Development of medical insurance in Ukraine with use of foreign experience]. Regional Economics and Management. Vol. 1. No. 27. P. 45–50. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326327494.pdf> (accessed: 25.07.2023).

3. Lopushnyak G., Ivanenko E. (2016). Teoretychni aspekty Derzhavnogo reguljuvannja okhorony zdorov'ja v Ukraini. [Theoretical aspects of government regulation of health care in Ukraine]. Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. No. 3. P. 34–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2016_3_6 (accessed: 22.07.2023).
4. Sova O. Yu. (2018). Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku medychnogho strakhuvannja v Ukraini [Current state and prospects of development of medical insurance in Ukraine]. Science notes of KROK university. No. 49. P. 80–93. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-49-80-93>
5. Gataullina E. I., Bozhok M. O. (2018). Osnovni aspekty rozvytku rynku medychnogho strakhuvannja v Ukraini [The main aspects of the development of the health insurance market in Ukraine]. Economy and Society. No. 18. P. 708–713. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-99>
6. Koval O. A., Nochvai O. I. (2014). Problemy ta perspektyvy vprovadzhennja medychnogho strakhuvannja v Ukraini [Problems and perspectives of medical insurance introduction in Ukraine]. Efficient economy. No. 27. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/667/1/Koval_medical_insurance.pdf (accessed: 19.07.2023).
7. Samoshkina I. D. (2020). Stanovlennja ta rozvytok medychnogho strakhuvannja v Ukraini [Formation and development of medical insurance in Ukraine]. Black sea economic studies. Vol. 54. P. 218–223. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.54-33>
8. Yurchenko O., Svyryda O., Kovalchu S. (2022). Medyчне strakhuvannja jak instrument zabezpechennja demografichnoji bezpeky krajiny [Medical insurance as a tool for ensuring the demographic security of the country]. Digital Economy and Economic Security. No. 2 (02). P. 142–147. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.2-24> (accessed: 04.07.2023).
9. Yanul I. (2021). Perspektyvy rozvytku medychnogho strakhuvannja v Ukraini [Prospects of medical insurance development in Ukraine]. Ekonomika ta derzhava. No. 4. P. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.87>
10. Pro strakhuvannja: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996. No. 85/96-VR. URL: <https://tinyurl.com/fsunf22y> (accessed: 04.07.2023).
11. Bazylevich V. D. (2008). Strakhuvannja [Insurance]. Kyiv: Znannya-press. 1019 p.
12. Tretyak D. D. (2019). Sutnistj ta socialjno-ekonomichne znachennja medychnogho strakhuvannja [The essence and socio-economic importance of health insurance]. Investments: Practice and Experience. No. 12. P. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2019.12.43>
13. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahaljnoobov'jazkove derzhavne socialjne strakhuvannja: Zakon Ukrainy vid 14.01.1998. No. 16/98-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed: 20.06.2023).
14. Pro derzhavni finansovi gharantiji medychnogho obslughovuvannja naselennja: Zakon Ukrainy vid 19.10.2017. No.2168-VII. URL: <https://tinyurl.com/5cu97nfn> (accessed: 20.06.2023). DOI: <https://doi.org/10.37239/0869-4400-2023-20-10-19-24>
15. Pro zatverdzhennja proporcij rozpodilu jedynogho vnesku na zahaljnoobov'jazkove derzhavne socialjne strakhuvannja: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.11.1014. No. 675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed: 20.06.2023).
16. Rejtyng strakhovykh kompanij: medyчне strakhuvannja. Minfin. URL: <https://minfin.com.ua/ua/insurance/rating/medicine/2023-03-31/> (accessed: 20.06.2023).
17. Kolot A. M. (Eds.). (2017). Ghidna pracja: imperatyvy, ukrajinsjki realiji, mekhanizmy zabezpechennja [Decent work: imperatives, Ukrainian realities, and mechanisms to ensure it]. Keiv: KNEU. 500 p.